

Kokoelmalinjauksen taustoja

Vaski-kirjastot uudistivat kokoelmalinjauksensa 13.12.2022. Viimeksi vuonna 2018 päivitettyjä linjauksia on haluttu katsoa kriittisesti, koska maailma ja sen myötä myös kirjastojen aineistot muuttuvat - nykyisinhän esimerkiksi lainattavien esineiden valikoimat ovat kasvussa. Samalla kirjastoille tulee koko ajan uusia tehtäviä, ja myös digitaalisuus muokkaa kirjaston palveluita.

Uusia linjauksia ovat valmistelleet Vaski-kirjastojen kokoelmatyöryhmä ja Turun kaupunginkirjaston vastuuvälisijoiden ryhmä. Vaski-kirjastojen kokoelmia kehitetään kansainvälisiä suosituksia huomioiden ja tarjonnassa ja kokoelmatyössä huomioidaan aiempaa selkeämmin valtakunnalliset palvelut sekä alueen muiden kirjastojen, kuten korkeakoulukirjastojen tarjonta.

Neutraliteettiperiaate ohjenuorana

Vaski-kirjastot kunnioittavat sanan- ja mielipiteenvapautta ja tuovat kokoelmissa esille erilaisia arvoja ja mielipiteitä. Lähtökohtina avoimuus, moniarvoisuus ja toisten ihmisten kunnioittaminen kirjastoissa pyritään neutraaliin ja puolueettomaan toimintaan kokoelman, aineiston saatavuuden ja palvelujen suhteen.

Kirjastolla on velvollisuus ja vastuu ylläpitää mahdollisimman monipuolista kokoelmaa, jolla palvellaan monipuolistuvaa yleisöä. Aineistokokoelmia muodostettaessa ohjenuorana ovat kirjastolaki ja kirjastojen kansainvälisen kattojärjestön IFLA:n eettiset ohjeet – sekä viime kädessä YK:n ihmisoikeuksien julistuksen 19. artikla, jonka mukaan jokaisella on oikeus mielipiteen- ja sananvapauteen; tähän sisältyy oikeus häiritsemättä pitää mielipiteensä sekä oikeus rajoista riippumatta hankkia, vastaanottaa ja levittää tietoja.

Kirjaston onkin oltava paikka, joka tarjoaa mahdollisuuden perehtyä erilaisiin, ristiriitaisiinkin, näkemyksiin ja joka siten antaa välineitä tiedon kriittiseen arviointiin sekä omaehtoiseen maailmankuvan rakentamiseen. Näin kirjasto myös tukee aktiivista kansalaisuutta ja demokratian toteutumista.

Perusoikeuksien ristiriita

Kirjastoammattilaisella on työpaikallaan sananvapaus, mutta se ei saa vaikuttaa asiakkaiden tasapuoliseen kohteluun. Käytännön tasolla joudutaan kuitenkin toisinaan ristiriitatilanteisiin, jotka voivat haastaa itse kunkin periaatteet ja näkemykset.

Painotuksia tulee tietysti väkisinkin, mutta kokoelman muokkaaminen esimerkiksi poliittisesti korrektiin suuntaan ei kuitenkaan palvele tavoitetta, jossa kirjaston asiakas voi kokoelman kautta itse muodostaa asioista oman harkitun mielipiteensä.

Sananvapaus ja tasa-arvoinen pääsy tietoon kaikille voi toisaalta johtaa tilanteisiin, joissa loukataan jotakin ihmisryhmää. Yleinen keskustelun kärjistyneisyys vaatii kirjastolaisiltakin tarkempaa pohtimista, mutta kirjasto ei silti voi päättää, ovatko jonkin kirjailijan ajatukset oikeita vai vääriä.

IFLA:n eettiset ohjeet myös yksiselitteisesti kieltävät kaikenlaisen sensuurin. Aineistojen saatavuuden pitää olla vapaata kaikille, ja kirjastossa pitää voida kaikessa rauhassa tutustua kaikkeen siellä saatavilla olevaan tietoon - ja päästä tutustumaan ”vääriinkin” ajatuksiin.

Kirjaston on luotettava siihen, että sen asiakkaat pääsääntöisesti ymmärtävät kirjaston demokraattisen luonteen monenlaisten maailmojen ja katsantokantojen yhteisenä foorumina. Vaski-kirjastojen kokoelmien laajuuteen ja kirjaston käyttäjien lukumäärään suhteutettuna kiistakysymyksiä nouseekin äärimmäisen harvoin.

Käytännön valintatyö ja kirjastokohtaiset ratkaisut

Laaja ja vaativa asiakaskunta haastaa kirjastolaisten asiantuntijuutta. Käytännössä perusteluja tarvitaan erityisesti silloin, kun jotain jätetään hankkimatta, eikä asiakkaille anneta mahdollisuutta perehtyä sisältöihin ja arvioida niitä itse. Kynnys olla hankkimatta jotain aineistoa on korkea.

Kokoelmatyössä ei tule reagoida sosiaalisen median ehdoilla tapahtuvaan nopeaan mielipiteenmuodostukseen, eikä mennä päiväkohtaisten trendien mukaan. Kysymys kuuluukin, mitä tulee tilalle, jos neutraliteettiperiaatteesta luovutaan? Sensurointi voi pahimmillaan johtaa mielivaltaan.

Kirjastoilla on kuitenkin myös liikkumavaraa, sillä ammattitaidon soveltaminen ja asioiden arvottaminen ei ole sensuuria. Esimerkiksi aineistonostoilla kirjasto voi tehdä näkyväksi omia arvojaan myös päivänpolttavaan keskusteluun liittyen.

Kokoelmatyössä tarvitaan suhteellisuudentajua ja myös historiantajua. Pitkäjänteisesti koottu Vaski-kokoelma on yksi kollektiivisen muistin paikoista. Aineistoja valittaessa on pidettävä mielessä kestävä peruste, jolla varmistetaan kokoelman ajallinen syvyys ja monipuolisuus, sillä työtä tehdään myös tuleville sukupolville.

[VASKI-kirjastojen kokoelmalinjat](#)

VASKI on kirjastojen yhteinen palvelujärjestelmä, jossa ovat mukana seuraavien kuntien kirjastot: Kaarina, Kustavi, Laitila, Lieto, Masku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Paimio, Pyhäranta, Raisio, Rusko, Salo, Sauvo, Taivassalo, Turku, Uusikaupunki ja Vehmaa.